

Fotovillamos erőmű üzemeltetési tapasztalatai, működési jellemzők értékelése és elemzése SPSS programmal

Szecske Zoltán–Grasselli Gábor

*Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum
Mg.Tud.Kar, Géptani Tanszék
4032 Böszörményi út 138.
e-mail: szecske@agr.unideb.hu*

Összefoglalás: A fosszilis tüzelőanyagok használata nagymértékben károsítja a környezetet, és ezek az anyagok korlátozott mennyiségben állnak rendelkezésre. Ezért indokolt, hogy az energia előállítása során egyre nagyobb részarányban alkalmazzunk megújuló energiaforrásokat (nap, szél, víz, biomassza). A Napból a Földre érkező nagy mennyiségű energiát (1150–1300 kWh/m²) passzív és aktív módon lehet hasznosítani. Az aktív hasznosítás egyik módja a fotovillamos áramtermelés, amely során napelemekkel villamos energiát állítunk elő, amit a hálózatba táplálunk. A Debreceni Egyetemen 2004 szeptembertől fotovillamos erőmű üzemel. A beépített Kyocera, Dunasolar és Siemens napelemekkel elérhető maximális teljesítmény 8,64 kW. A beépített adatrögzítő segítségével 15 percenként mérjük a modulfeszültséget, modul áramerősséget, modulhőmérsékletet, sugárzásintenzitást, léghőmérsékletet, szélsebességet és a hálózatába betáplált elektromos teljesítményt. Vizsgáljuk, hogy a modulok különböző mértékű és irányú árnyékolása hogyan befolyásolja az elemek és az erőmű teljesítményét. A kísérleti eredmények értékelését és grafikus ábrázolását saját fejlesztésű értékelő programmal végezzük.

Tárgyszavak: napenergia; napelem; fosszilis tüzelőanyag; SPSS.

A hagyományos energiaellátás alapját a fosszilis energiahordozók képezik. A rendelkezésre álló tartalékok becsült mennyisége kb. 32 600 EJ, amelynek csak az egyhatod – része találha-

tó meg kőolaj formájában (Martin et al., 2002). A fosszilis energiatartalékok összetételét és várható felhasználásuk időtartamát mutatja be az 1. táblázat.

1. táblázat
A fosszilis energiatartalékok összetétele

Energiahordozó típusa (1)	Megoszlás (%)	Rendelkezésre állás ideje (év)
Barnaszén	6	180–200
Kőszén	39	160–170
Kőolaj	18	40–42
Egyéb kőolajfélések (pl. nehézőolaj, olajpala)	16	70–80
Földgáz	15	60–65
Nukleáris fűtőanyagok (pl. urán)	6	35–40

A világ energiaigénye folyamatos növekedést mutat. A világ energiafelhasználása 1980 és 2000 között 35%-al növekedett, melynek 34%-a Ázsiában, 27%-a Észak-Amerikában történt (Farkas, 2005.). Az olajipari szakértők véleménye szerint a világ olajkitermelése elérkezett, vagy a nagyon közeli jövőben elérkezik a maximális teljesítőképességéhez. A kitermelés 2003-ban megközelítette a 3,6 milliárd tonnát. A közeli jövőben jelentősebb olajár-emelkedéssel kell számolni (Vass, 2004).

A fosszilis energiahordozók elégetésekor jelentős mennyiségű szén-monoxid, szén-dioxid, kén-dioxid, nitrogén-oxid, korom kerül a levegőbe (Martin P et al., 2004). Az ezek felhasználásával együtt járó környezeti-, valamint a klímaváltozások hatásainak mérséklésében nagy szerepe lehet a megújuló energiaforrások széles körű felhasználásának (MEMO, 2004).

Az EU elvárása az, hogy az újonnan csatlakozott országokban az összes energiafelhasználáson belül a megújuló energiaforrások arányát

2010-re a jelenlegi átlag 6%-ról 12%-ra kell növelni (Marosvölgyi, 2004.). A környezetvédelmi szempontokon túlmenően a részarány növelése mellett szól az is, hogy a megújuló energiaforrásoknak jelentős szerepe lehet a kistérségi foglalkoztatásban és energiatermelésben (Grasselli, 2004).

A földi élet alapját a napsugárzás képezi. A napból a Föld légkörének külső határára csaknem állandó 1352 W/m^2 nagyságú sugárzás érkezik, amelynek 23%-át a légköri gázok elnyelik, 26%-a visszaverődik, azaz 51%-a éri el a földfelszín direkt vagy szórt sugárzás formájában (Szász, 1992). A napenergia lehetséges hasznosítási módjait foglalja össze a 2. táblázat.

2. táblázat
Napenergia hasznosítás lehetséges módjai

Hasznosítási mód	Mezőgazdasági alkalmazás lehetőségei
Passzív: Az épület szerkezeti kialakításával, adott anyagfélések, beépítésével hasznosul a napenergia.	– Üvegházak fűtése – Fóliasátrak fűtése
Aktív: 1. Fotelektromos (villamos energiatermelés): a napsugárzásból közvetlenül elektromos energiát nyerünk	– Öntözés – Épületfűtés – Mezőgazdasági termények szárítása – Gyümölcsaszalás
2. Fototermikus: napkollektorok a napsugárzást hővé alakítják át	– Melegvíz előállítás – Épületfűtés

A fotelektromos napenergia hasznosítás lényege, hogy a napelemek a napsugárzást közvetlenül elektromos energiává (egyenárammá) alakítják át, amelyet közvetlenül hasznosítunk vagy áramátalakítók (inverterek) alkalmazásá-

val váltóárammá alakítjuk át és a villamos hálózatba tápláljuk (Farkas, 2005).

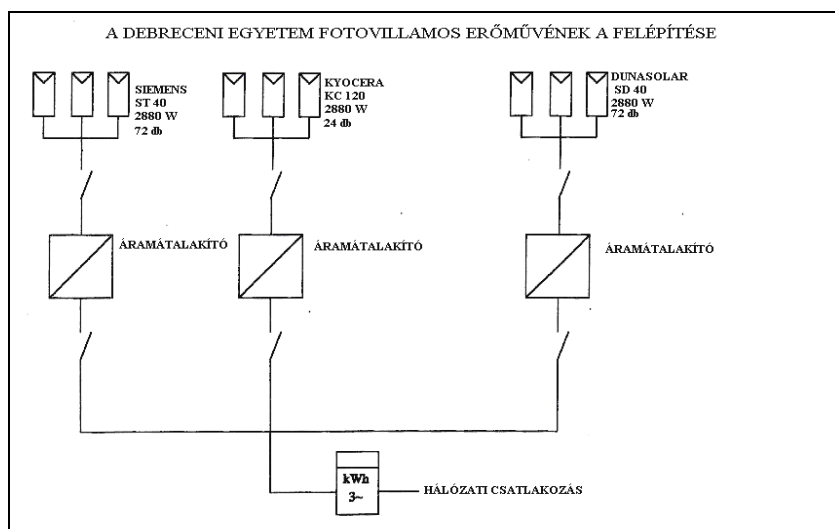
A Debreceni Egyetem Géptani Tanszékén 2002-ben kezdődtek meg a megújuló energiaforrásokkal kapcsolatos kutatások. A tanszék Oktató – Kutató bázisán kialakításra került egy bemutatóközpont, ahol a hallgatók, oktatók és a téma iránt érdeklődők átfogó képet kaphatnak a megújuló energiaforrások felhasználási lehetőségeiről és a felhasználáshoz szükséges technológiai megoldásokról. A fejlesztés első lépéseként megépítésre került egy 8,64 kW teljesítményű fotovillamos erőmű. A Debreceni Egyetem fotovillamos erőművének a felépítési vázlatát mutatja be az 1. ábra.

Az erőműbe három különböző típusú (Kyocera, Dunasolar, Siemens) napelem került beépítésre. A beépített napelemek műszaki jellemzőit mutatja be a 3. táblázat.

Azért, hogy a modulsoportok egymástól függetlenül is üzemeltethetőek legyenek, három inverter került beépítésre. Az alkalmazott SB 2500 invertertípus műszaki jellemzőit mutatja be a 4. táblázat.

Az erőműhöz kapcsolódik egy meteorológiai állomás, amely egy PT 100 típusú kombinált hőmérséklet- és légnedvességmérőből, CM 11 pyranométerből, kanalas szélesség- és széliránymérő berendezésből áll.

A mért üzemi – és meteorológiai adatok rögzítését, tárolását az SMA által gyártott Sunny Boy Control végzi. Az adatrögzítőt RS232 kapcsolattal közvetlenül csatlakoztatni lehet asztali PC-hez. Az Ms Excel táblázatban 15 percenként rögzítésre kerülő üzemi és meteorológiai jellemzőket mutatja be az 5. táblázat.

1. ábra Debreceni Egyetem fotovillamos erőművének vázlata

Napelemek műszaki jellemzői

Műszaki jellemző	Kyocera KC 120	Siemens ST 40	Dunasolar DS 40
Maximális teljesítmény P_{max}	120 W	40 W	40 W
Feszültség P_{max}	16,9 V	16,6 V	40 V
Áramerősség P_{max}	7,1 A	2,29 A	1,1 A
Üresjáratú feszültség	21,5 V	22,2 V	62,2 V
Rövidzárási áram	7,45 A	2,59 A	1,3 A
Tömeg (kg)	11,9	7,02	13
Felület	22,23	30,65	56,92

4. táblázat

Az SB 2500 áramátalakító műszaki jellemzői

Bementi oldal (DC)	
Maximális üresjáratú feszültség U_{pv0}	600 V DC
Bemenő feszültség	224 – 550 V DC
Maximális bemenő áramerősség I_{pvmax}	12,0 A
Maximális bemenő teljesítmény P_{pv}	2700 W
Ajánlott maximális generátorteljesítmény	3450 W
Kimeneti oldal (AC)	
Névleges kimeneti teljesítmény P_{acnenn}	2200 W
Maximális kimeneti teljesítmény P_{acmax}	2500 W
Hatásfok %	93–94

5. táblázat

Mért üzemi és meteorológiai jellemzők

Mért jellemző	Mértékegység
Modulfeszültség	V
Modul áramerősség	mA
Hálózatba táplált váltóáram feszültsége	V
Hálózatba táplált váltóáram áramerőssége	A
Összes energiatermelés	kWh
Napi összesített energiatermelés	kWh
Hálózatba betáplált elektromos teljesítmény	W
Globálisugárzás	W/m ²
Léghőmérséklet	°C
Elemhőmérséklet	°C
Szélsebesség	m/s
Szélirány	°

Egyetlen napon ez átlagosan 150–160 mért adatot jelent. Az adatok feldolgozása Ms Excel felhasználásával hosszadalmas és lassú. A számítások elvégzése, grafikonok elkészítése sok manuális beállítást igényelt.

Ezért vált szükségessé egy olyan értékelő program kifejlesztése, amely megfelelt a következő – általunk megfogalmazott – követelményeknek:

1. a használatban lévő táblázatkezelő programok által létrehozott valamennyi file formátumot képes legyen kezelni,
2. az értékelő programot bármely átlagos PC-n alkalmazni lehessen,
3. a számított jellemzők mennyisége, ábrázolási módja igény szerint változtatható legyen,
4. nagy számú mérési eredmény feldolgozása is elvégezhető legyen akár tetszőleges bontásban is (napi, heti, havi, éves),
5. a feldolgozás, elemzés során készített táblázatok, grafikonok jól áttekinthetőek, a mért

- üzemi jellemzők közötti összefüggések könnyen értelmezhetőek legyenek,
6. a grafikonok, táblázatok elektronikus tárolása minimális számítógépes kapacitást igényeljen,
  7. a grafikonok, táblázatok szerkeszthetők, beilleszthetők legyenek más dokumentumokba,
  8. a kapott eredményeket elektronikus formában továbbítani lehessen.

Ezeknek a követelményeknek a legnagyobb mértékben az SPSS program felelt meg.

Az értékelő program elkészítésekor az első lépés az volt, hogy létrehoztunk egy úgynevezett „minta” adatbázist, amelyben rögzítettük, hogy a mért jellemzőket milyen jelöléssel, megjegyzéssel (label) akarjuk ellátni. Ezt a „minta” adatbázist elmentettük a PC egy adott könyvtárába.

A második lépésben meg kellett adnunk, hogy mely összefüggéseket (egyenáramú, váltóáramú teljesítmény, sugárzási energia, inverter- és generátor-hatásfok, napi üzemidő stb.) hogyan számolja ki a program. Az alkalmazott számítási módszerekből mutat be egy részletet a 6. táblázat.

6. táblázat

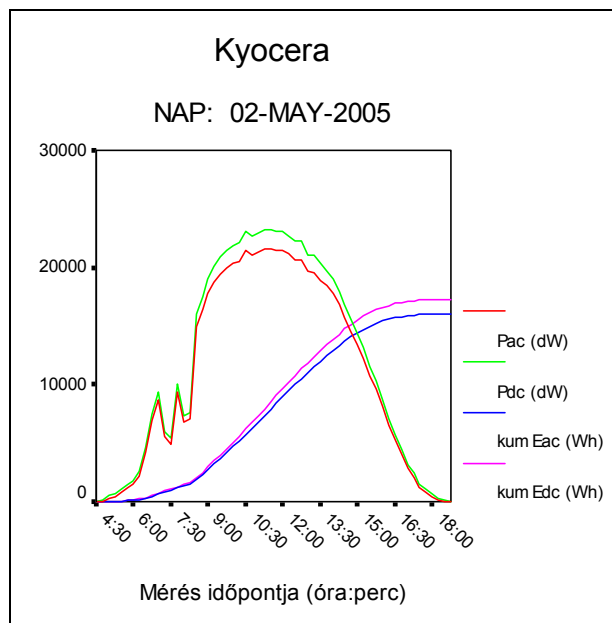
Az alkalmazott számítási módszerek SPSS-ben

```
COMPUTE Pdc = upv * ipv / 1000.
EXECUTE.
COMPUTE Wrinvert = (eac / edc)*100.
EXECUTE.
```

A számítások végén hivatkozva a „minta” adatbázisra a táblázatunk a számunkra megfelelő szerkezetű lett. A harmadik lépésben, egy lekérdezésben (report) táblázatot készítettünk. A táblázat tartalmazza a napi átlagos modulteljesítményt, a hálózatba betáplált váltóáram mennyiségét, egyen- és váltóáramban számított munkát, a napi üzemidőt és a napi globál-sugárzási energiát. A „report” elkészítésekor lehetőségünk van megadni, hogy az adatok oszlopokban vagy sorokban jelenjenek-e meg. Lehetséges az is, hogy adatsorontonként különböző számított jellemzőket (összeget, átlagot, minimumot, maximum értéket, varianciát, az adatok darabszámát) jelenítsünk meg. Meg lehet továbbá határozni, hogy a lekérdezések napi, heti, havi rendszerességgel történjenek-e. Lehetőség van arra is, hogy táblázatainkat áthelyezzük más programokba, pl. Ms Word-be, beállítható az is, hogy file-kiterjesztéssel történjen ez az áthelyezés. Ha szöveges dokumentumot szeretnénk előállítani, akkor a *.txt, *.html, vagy *.xml. formátumokból választhatunk.

Az értékelés következő lépésében kiválasztottuk, hogy milyen módon (vonal, oszlopdiagram stb.) szeretnénk a mért és számított jellemzőket ábrázolni. Azért, hogy ne kelljen minden alkalommal a diagramkészítés minden egyes lépését kézzel beállítanunk, létrehoztunk egy „minta” diagramot, amelyet szintén elmentettünk a PC egy adott könyvtárába. A diagramkészítés végén hivatkoztunk erre a „mintára” és így a gra-

fikonjaink a számunkra megfelelő formában kerültek megszerkesztésre. Egy elkészült diagramot mutat be a 2. ábra.

2. ábra SPSS – ben készített diagram

A diagramokat is át lehet helyezni más programokba. Ebben az esetben képként történik az exportálás *.jpeg, *.emf, *.pct, *.tif vagy *.bmp kiterjesztéssel.

Beiktattunk egy adatmentési funkciót is a programba, a kiszámított jellemzők automatikus rögzítésére a táblázatban.

Szükség volt arra is, hogy bizonyos üzemi jellemzőkre napi összesített értéket számoljunk (napi globálsugárzási energia, egyen- és váltóáramú munka). Ezt egyszerű aggregálással végeztük el, majd ezekről az „összesített” jel-

lemzőkről is készítettünk egy lekérdező táblázatot a már korábban vázolt módon.

2005 szeptemberében fejeztük be a tanszékünkön az erőműbe beépített napelemek összehasonlító vizsgálatát. Az eredmények értékelése jelenleg is folyik.

Irodalom

- [1] Farkas I.: Fotovillamos napenergia-hasznosítás. Gödöllő. (2005) Szent István Egyetem Fizika és Folyamtirányítási Tanszék, p. 3–25.
- [2] Grasselli G.: Biomassza erőmű megvalósíthatósága és térségfejlesztő hatása. (2004) Agrárgazdaság, Vidékfejlesztés és Agrárinformatika nemzetközi konferencia, Debrecen
- [3] Kacz K.; Neményi M.: Megújuló energiaforrások. Bp. (1998) Mezőgazd. Szaktud. Kiadó, p. 20–50.
- [4] Marosvölgyi B.: Országjelentés a szilárd biotüzelőanyagok magyarországi helyzetéről. Sopron. (2004)
- [5] Strategy, Coordination, Information and Communication Unit: Európai prioritások az energia területén, Budapest. (2005) http://europa.eu.int/comm/energy_transport/mm dg/index_en.html
- [6] Martin, P.; Guido, R.; Wolfram, K.; Ole, L.; Joachim, N.; Franz, T.: Erneuerbare Energien und Nachhaltige Entwicklung. Berlin. Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit, (2002) p. 14–54.
- [7] Martin, P.; Guido, R.; Wolfram, K.; Ole, L.; Joachim, N.; Franz, T.: Erneuerbare Energien und Innovationen für die Zukunft. Berlin. Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit, (2004) p. 37–42.
- [8] Szász G.: Agrometeorológia. Debrecen. Agr.Tud.Centr. (1992) p. 19–78.
- [9] Vass László. (2004): Vége az olcsó olaj korának. www.origo.hu/uzletinegyed/hirek/vilaggazdasag/20040611olaj.html